

NORDLAND STATSADVOKATEMBETER

Justis- og beredskapsdepartementet
Sivilavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 OSLO

Deres ref.: 12/7414-KRS

Vår ref.: 2013/00553

Dato: 16.04.2013

Hørings svar – rapport om ”Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker”

Det vises til Justisdepartementets høringsbrev av 16. januar 2013, der det inviteres til å inngi høringsuttalelse om *Avhør av særlige sårbare personer i straffesaker*.

Vi er enige i at ansvaret for å ta avhør av særlige sårbare personer flyttes fra domstolen til politiet. Selv om domstolen tradisjonelt er en god rettsikkerhetsgarantist, er det etter vår mening ingen grunn til å tvile på at politiet kan opptre tilstrekkelig tillitsvekkende og ivareta rettssikkerheten for både en fornærmet og en mistenkt.

Et viktig moment for å flytte primærkompetansen til å gjennomføre disse avhørene til politiet, er at det antas å lette gjennomføringen rent praktisk, slik at avhørene kan tas på et tidligere tidspunkt enn hva man lykkes med i mange saker i dag. Vi kjenner til grelle eksempler hvor barn ikke avhøres før etter flere måneder, fordi domstolen og sakens aktører ikke finner et felles tidspunkt for gjennomføring av avhørene. Hele saken og alle involverte lider under en slik utsettelse. Vår erfaring er at politiet kvier seg for å ta ”vanlige” avhør med lyd- og bildeopptak i stedet for, eller i påvente av dommeravhør, nettopp fordi primærkompetansen tilligger domstolen. Dette må vi bort fra, i tråd med forslaget i rapporten.

Det er avgjørende at bevisverdien av avhøret blir minst like god som etter dagens regler. En viktig forutsetning for å få dette til, er at det er god notoritet rundt politiets kontakt med siktede og hans forsvarer. Dette er nødvendig for etterkontrollen av om kontradiksjonen underveis har vært tilstrekkelig god. Ikke sjelden foregår det forsvarerbytter og man mister informasjon om hvilken kontakt det har vært mellom siktede og hans forsvarer tidligere i saken. Siktede ”eier” den informasjonen og kan bevisst eller ubevisst trekke i tvil om kontradiksjon rundt tidligere avhør har vært tilstrekkelig god. For å unngå problemstillingen, må kontakten mellom politiet og siktede ved forsvarer, sikres skriftlig og fremgå utvetydig av sakens dokumenter. Etter vår mening må dette inntas i forskriften § 10. Det er altså slik vi ser det ikke tilstrekkelig at avhøret forkynnes for siktede.

Det at den mistenkte ikke får status som siktet, får den konsekvens at henleggelseskompetansen tilfaller politiet. I dag skal alle disse sakene til statsadvokaten for avgjørelse. Dersom det enkelte statsadvokatembetet fortsatt ønsker å treffe beslutning i alle disse sakene, antas det at det kan instruksfestes lokalt.

Vi tiltrer og er enig i at grensen for barneavhør settes til 15 år. Vi er imidlertid ikke enig i at det er tidspunktet for første avhør som skal være avgjørende, for om barnet skal møte i retten å avgi forklaring.

Vi mener det er nødvendig å holde fast ved muntlighetsprinsippet, når barnet er over en viss alder. Som redegjort for i rapporten, vil utfordringene knyttet til manglende forutberegnelighet være til stede uansett, da det er uvisst hvor gammelt barnet er når saken kommer opp for retten. Det redegjøres videre for at reglene for å lempe på belastningen for fornærmede allerede er tilstede, men i liten grad brukes. Det bør foreligge viktige momenter for at hovedregelen om å forklare seg direkte for den dømmende rett "snus" til å bli unntaket. Vi kan ikke se at disse grunnene foreligger. Fornærmede bør forklare seg direkte for den dømmende rett, med muligheter for å forklare seg fritt, sammenhengende og på nytt. Partene har fortsatt tilgang på allerede avgitt avhør og kan stille supplerende spørsmål ut fra det, samt lese opp eller spille av deler av avhøret, dersom vilkårene for dette er tilstede.

Det er bevismessige store utfordringer i denne type saker og bevisene må etter vår mening presenteres på best mulig måte. Det er etter vår mening et vesentlig moment at det kan føles som et utilbørlig press for et barn på 16 - 17 år, å vite at alle i retten først har sett og hørt gjennom avhøret. Vitnet vil kunne føle seg langt mindre fri, og mer bundet til forklaringen som er avgitt tidligere. Voksne vitner peker jevnlig på at de er redde for å forklare seg annerledes enn de har gjort til politiet, og blir således mer opptatt av å huske hva de forklarte til politiet, enn å forklare seg slik de faktisk husker aktuelle hendelser. Det er ingen grunn til å tro at dette er enklere for barn. Vi frykter bevisverdien av avhøret totalt sett blir lidende. Vi påpeker også at vi gjentatte ganger har hatt suksess med å føre barn som vitner direkte for den dømmende rett, også før fylte 16 år etter dagens regler. Gjennom et godt samarbeid med bistandsadvokaten og aktoratet i forkant, har det motivert vitnet og bevistilbudet har fremstått som solid i retten.

Endringsforslaget i straffeprosessloven § 122, kan gi noen uheldige prosessuelle konsekvenser. Det er det innledningsvis ikke enkelt å vite hva siktelsen vil gå ut på, før avhøret av fornærmede er tatt. Man kan lett, ut fra de opplysningene man da har, pretendere forhold som gir rett på bistandsadvokat. Dersom dette skulle endre seg senere, vil det kunne oppstå et prosessuelt spørsmål om retten til å lese opp et avhør eller bruke det som bevis i retten. Dersom avhøret verken er underskrevet, noe det normalt ikke er, og vitnet heller ikke er gjort kjent med sine rettigheter, vil avhøret i ytterste fall måtte sees helt bort fra. Det vil være meget uheldig.

Det er en viktig og etter vår mening, helt riktig formulering, i forslag til forskriften § 3 første ledd annet punktum "Dette er ikke til hinder for at politiet snakker med vedkommende på åstedet..." blir stående.

Selv om det ikke er noe formelt i veien for å gjennomføre slike samtaler i dag, er det vår klare oppfatning at mange i politiet er overforsiktige når de kommer til det å våge og snakke med barn. Ved å våge dette, vil både barnet føle seg bedre ivaretatt, og politiet har et bedre utgangspunkt for å vite hvordan de skal håndtere saken videre. Dette gjelder både i forhold til å vurdere om det foreligger et antatt straffbart forhold som krever iverksettelse av videre

etterforskning, og som bakgrunnsinformasjon om selve saken. I moderne avhørsmetodikk, eksempelvis i Kreativ-utdanningen, fokuseres det på hvor fort vitner glemmer vesentlig informasjon, den såkalte glemselskurven. Dersom rettssikkerheten for barna skal tas tilstrekkelig på alvor, må politiet innhente informasjon så snart som mulig etter hendelsen. Enkle formuleringer som "fortell meg hva som skjedde" e.l., kan gi mye informasjon. Det presiseres at det ikke menes at det skal tas et fullverdig avhør på stedet, men at man skal tørre å samtale med barnet *også* om selve saken. Det er i så måte viktig at politibetjenten på stedet er kompetent til å gjennomføre den innledende kontakten med barnet.

Politihøgskolen har pensum om dette inn i grunnutdanningen.¹

Der tas bl.a. opp hva man skal si til barnet hva gjelder rettigheter i straffeprosessuell forstand. Dersom reglene endres i tråd med forslaget hva gjelder forklaringsplikten, noen ganger for barn opp til 12 år og andre ganger for barn opp til 15 år², kan reglene fremstå som unødvendig kompliserte for generalisten som kommer som første politibetjent til åstedet, og der og da må snakke med et barn.

Hva gjelder protokollasjon, er det etter vår mening sentralt å få dialogutskrift av hele avhøret. Helt unntaksvis kan kontaktetableringsfasen gjengis i form av et resymé. Dialogutskriften er sentral i partenes forberedelse til saken og i utspørringen av vitnet, dersom det møter i retten for å forklare seg. I og med at avhøret ikke skal gjennomleses og underskrives, vil et resymé ikke kunne brukes under utspørring av vitnet i retten, hvilket gjør gjennomføringen svært upraktisk. Her må ikke hensynet til ressursbesparelser vinne over hensynet til kvalitet. Det er en krevende øvelse for rapportskriver å vite hva som vil være sentralt i saken når en kommer til tidspunktet for hovedforhandlingen, og således vanskelig å vite hva som skal protokolleres som resymé og hva som bør være som dialogutskrift. Enda vanskeligere er det for en eventuell sivil skriver å vite det. Et resymé vil etter vår mening kreve at en erfaren avhører skriver resymèet, mens en dialogutskrift enkelt kan settes ut til sivile skrivere. Altså vil det kunne lette byrden fra sårt etterspurte politiressurser fortsatt å gå for dialogutskrift.

Utfordringen knyttet til at dommerne ser i dokumentet i stedet for å se på videoopptaket, kan ikke rokke ved dette. Det er en utfordring som også gjelder ved fremleggelse av dokumentbevis og andre støttedokumenter. Når man hører vitnet forklare seg, samtidig som man kan støtte seg på det skriftlige dokumentet, vil det utgjøre det totalt sett beste bevisstilbudet til retten. Hvordan opplysningene kommer frem vil ofte være viktige i selve bevisvurderingen.

Videre peker vi på at vi av og til møter spørsmål fra tidsbevisste dommere og enkelte forsvarere, om vi ikke kan hoppe over avspilling av deler av avhøret. Det *kan* være gode grunner for det, men det er ikke ofte. Vi må unngå å komme i den situasjonen at rapportskriver allerede har definert hva som er sentralt i saken, med det resultatet at vi blir presset på at bare deler av avhøret skal vises direkte for den dømmende rett.

Vi benytter anledningen til å si at dialogutskriftene bør bli mer brukervennlige, ved at avsnittene nummereres (eksempelvis slik Høyesterett gjør, eller Q1 (question 1) og A1

¹ Edvardsen Oddbjørg og Ryen Berg, Charlotte (2012) *Oppdrag «husbråk» med fokus på barnet*.

I Lagestad, Pål (red) Kommunikasjon og konflikthåndtering. Publikumsrettet arbeid i et politifaglig perspektiv

² se s. 2 femte avsnitt

(answear1) fortløpende). I tillegg bør det legges inn bokmerker på CD/DVD, slik at det blir lett å finne frem i avhøret ved behovet for avspilling i retten (i de tilfeller hvor fornærmede møter for å forklare seg).

Brevet sendes også pr. mail.

Hilde Stoltenberg
statsadvokat

Kopi: Riksadvokaten (ref: Ra 2013/00378-002IFO/hba 622.3)
sendes kun pr. mail, med beklagelse for sen oversendelse